

Geiten en schapen elektronisch herkend

Onlangs is het onderzoek 'Elektronische identificatie en registratie voor schapen en geiten' afgerond. In dit verkennende onderzoek zijn bij honderdvijfentwintig dierhouders de dieren voorzien van elektronische oormerken of maagbolussen. Bijna een jaar lang is er gewerkt met de merken, readers, managementsystemen en zijn de mutaties doorgegeven aan de centrale database. De ervaringen bij de dierhouders zijn in het algemeen positief. Voordelen zijn er vooral te behalen in combinatie met een managementpakket, waarmee de hogere prijs voor de oormerken kan worden gecompenseerd. Een belangrijk aandachtspunt is de software op de readers. Deze moet aangepast zijn aan de individuele eisen van de gebruiker.

De pilot

De invoering van elektronische identificatie en registratie (el&R) voor de schapen- en geitenhouderij staat er aan te komen. Ter voorbereiding van deze invoering heeft het ministerie van Landbouw, natuurbeheer en voedselveiligheid een verkennend onderzoek laten uitvoeren om ervaringen op te doen en om mogelijke problemen bij de grootschalige invoering te kunnen voorkomen. Aan dit project hebben 125 schapen- en geitenhouders deelgenomen, zowel professionele bedrijven als hobbyisten. Om de zaken rond dierverplaatsingen te kunnen volgen, hebben 17 ketenpartijen meegedaan; dit betroffen transporteurs, verzamelplaatsen en slachterijen. Daarnaast zijn er diverse instanties betrokken geweest bij de begeleiding en uitvoering van het onderzoek.

Als identificatiemiddel zijn er gebruikt drie typen oormerksets, bestaande uit een elektronisch en visueel oormerk, en één set met een bolus plus visueel oormerk. De bolus is in twee maten aangeboden: de midibolus en de minibolus.

Voor het uitlezen van de chips in de oormerken of bolus hadden de deelnemers met meer dan dertig dieren de beschikking over een reader. Deze reader kon worden aangesloten op een managementprogramma op de PC. Drie bestaande bedrijfsmanagementsystemen (Beljaars, Falcoo en Egam) zijn hiervoor aangepast. Voor deelnemers die geen BMS hadden, is er een eenvoudig pakket ter beschikking gesteld, waarmee diermutaties konden worden bijgehouden en gemeld. Een centrale database ontving en registreerde de meldingen van zowel de deelnemers als de ketenpartijen. De deelnemers zonder reader konden diermutaties via het internet melden.

Het nummeren

Bij aanvang van de proef zijn alle aanwezige dieren op de bedrijven opgenummerd. Dit omnummeren is een grote klus, die bovendien een nauwkeurige administratie vergt. In de pilot zijn hiervoor teams ingezet bestaande uit medewerkers van NFSO en Elda, gecombineerd met studenten. Dieren die na het omnummeren zijn geboren, zijn door de dierhouder van oormerken of bolussen voorzien. Het aanbrengen van het elektronisch oormerk is niet anders dan een normaal oormerk, het inbrengen van een bolus is te vergelijken met het inbrengen van een grote maat wormpil.

Uit een enquête onder de deelnemers blijken de pilot-oormerken minstens zo goed te voldoen als de normale oormerken. In een klein aantal gevallen zijn er problemen geweest met ontstoken oren, maar dat komt ook bij de gewone oormerken voor. Dit blijft overigens wel een punt van aandacht bij oormerken in het algemeen: zowel de vorm van de oormerken, het tijdstip van inbrengen, ontsmetten en aanwezigheid van ecthyma lijken invloed te hebben op oorontstekingen. In ernstige gevallen moet het oormerk uitgeknipt worden; in minder ernstige gevallen zal de ontsteking na verloop van tijd herstellen. Bij bolussen zijn geen problemen met ontstekingen opgetreden.

Bolus of oormerk

In de pilot hadden de deelnemers de keuze tussen een elektronisch oormerk of een maagbolus, naast het verplichte visuele oormerk. Ongeveer 10 % van de dieren is met een maagbolus uitgerust. Met name bij schaapskuddes was de bolus populair omdat schapen in het veld nog wel eens oormerken verliezen. Verlies zou bij de bolus kleiner zijn. Dit is ook in de pilot gevonden: 0,4 % van de bolussen is verloren of stuk gegaan tijdens de onderzoeksperiode tegen 1,2 % van het elektronische oormerk.

Bij melkschapen en melkgeiten kan de bolus een voordeel hebben bij het uitlezen vanuit de melkput. De bolus wordt namelijk aan de zijkant van het dier uitgelezen met de reader. De reader kan gemakkelijk vanuit de put op de gewenste plek worden gehouden. Het uitlezen van een elektronisch oormerk is vrijwel niet mogelijk vanuit de melkput.

Een belangrijk nadeel van de bolus is dat deze pas vanaf 12 kg levensgewicht (mini-bolus) of 25 kg levensgewicht (midi-bolus) kan worden ingebracht. Het bijbehorende oormerk kan wel eerder, bijvoorbeeld direct na de geboorte, worden aangebracht, maar dan moet op een later tijdstip de juiste bolus bij het dier worden gezocht. Dit vraagt een goede organisatie en verhoogt de kans op fouten.

De reader

De in de pilot gebruikte readers functioneerden technisch goed. Het uitlezen van de oormerk of bolus gaat snel en goed. De uitleesafstand is afhankelijk van de reader en de RFID-chip. Belangrijk is dat de leesafstand niet te klein en niet te groot is. In het laatste geval is de kans namelijk groot dat het oormerk van een dier in de nabijheid van het bedoelde dier wordt ingelezen.

Een aandachtspunt bij de reader is de opzet van de software; met name de gebruiksvriendelijkheid van menu's en het kunnen vastleggen van de gegevens voor management. De gebruikte software was gericht op el&R-doeleinden. Voor het managen van het schapen- en geitenbedrijf zijn meer mogelijkheden gewenst: vastleggen van gewicht, melkproductie, dekgroepen, uitscharen enzovoort. De vraag vanuit de markt zal uiteindelijk bepalen welke functionaliteiten de leveranciers zullen gaan inbouwen in de readers. Belangrijke aspecten van de reader zijn ook (zak)formaat en duurzaamheid onder de omstandigheden waarin ze gebruikt worden.

Voordelen

De meeste deelnemers in de pilot zagen de voordelen van el&R voor hun bedrijf in. In de enquête gehouden aan het eind van de onderzoeksperiode gaf 84 % aan te willen doorgaan met het systeem van elektronische oormerken.

De kosten van de elektronische oormerken zijn nu aanmerkelijk hoger dan de reguliere oormerken. Indien gebruik in de EU verplicht wordt, zullen door de grotere aantallen de prijzen dalen.

Vooralsnog is gebruik van el&R vrijwillig en betaalt de dierhouder meer voor de oormerken en zullen de extra kosten gecompenseerd moeten worden. Dit is mogelijk door het gebruik van el&R in het bedrijfsmanagement gekoppeld aan een BMS. Hiermee kan de dieradministratie en productieregistratie efficiënter uit gevoerd worden en worden schrijf- en tikfouten voorkomen. Uit de pilot is naar voren gekomen dat een Centrale Individuele Registratie (CIR) belangrijke voordelen heeft boven een aantallen registratie (CAR). Niet alleen is de tracking en tracing beter mogelijk bij uitbraak van ziektes, ook zijn er directe voordelen voor de dierhouder en de transporteur. Bij transport van dieren kan een melding aan de centrale database het invullen van transportdocumenten overbodig maken. Het bedrijfsregister is eenvoudig op te vragen vanuit de database en hoeft niet meer op papier bijgehouden te worden. Dit laatste is vooral een voordeel als een bedrijf geen BMS heeft, omdat deze ook het bedrijfsregister zal bijhouden.

Erik Schuiling

Foto 1. Het omnummeren is een klus

Foto 2. Ooi met el&R oormerk